

DREPT PROCESUAL CIVIL

PROVOCĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE

Cătălin Lungănașu

BIBLIOTECA PRACTICĂ DE
DREPT CIVIL ȘI DREPT
PROCESUAL CIVIL

UJ

Cuprins

CAPITOLUL I. PRINCIPIUL DISPONIBILITĂȚII VS. ROLUL ACTIV AL JUDECĂTORULUI.....	11
1. Jurisprudența analizată	11
2. Principiul disponibilității.....	16
3. Rolul activ al instanței civile.....	19
4. Critici referitoare la soluția jurisprudențială	22
CAPITOLUL II. ROLUL ACTIV AL JUDECĂTORULUI ÎN PARTAJUL JUDICIAR	27
1. Aspecte teoretice ale principiului rolului activ în procesul de partaj judiciar	27
1.1. Principiul rolului activ al judecătorului	27
1.2. Procedura partajului prin înțelegerea părților.....	28
1.3. Procedura partajului dispusă de instanța de judecată	29
1.4. Vânzarea bunului supus partajului.....	31
1.5. Soluționarea cererii de partaj	32
2. Aspecte practice ale principiului rolului activ în procesul de partaj judiciar	34
2.1. Bunuri comune ale foștilor soți – contribuția la dobândirea bunurilor	34
2.2. Bun propriu vs. bun comun și contribuție exclusivă. Rolul activ al instanței și principiul disponibilității.....	37
2.3. Partaj – cadrul procesual. Rolul activ al instanței.....	40
CAPITOLUL III. PREZUMȚIILE ȘI PRINCIPIUL CONTRADICTORIALITĂȚII ÎN PROCESUL CIVIL	43
1. Despre prezumții în general	43
2. Prezumții de drept material și prezumții de drept procesual.....	47
3. Administrarea probei cu prezumții – posibil conflict cu principiul contradictorialității.....	49
3.1. Principiul contradictorialității în materia administrării probelor	49
3.2. Posibilul conflict între principiul contradictorialității și prezumții.....	51
3.3. Prezumțiile judiciare în practica instanțelor	55
4. Concluzii	58
CAPITOLUL IV. PRINCIPIUL BUNEI-CREDINȚE – APLICAȚII PRACTICE	59
1. Principiul bunei-credințe în desfășurarea procesului civil	59
2. Aspecte practice ale bunei-credințe în procesul civil	60
2.1. Aplicarea nejustificată a amenzii judiciare pentru promovarea unei cereri de chemare în judecată	60
2.2. Exercițarea cu rea-credință a cererii de încuviințare a executării silite	64
3. Concluzii	71

CAPITOLUL V. DESPRE ACȚIUNEA ÎN CONSTATARE.....	73
1. Acțiunea civilă, mijloc de protecție a drepturilor subiective, dar și a situațiilor juridice	73
2. Acțiunea în constatare. Constatarea existenței sau inexistenței unui drept versus constatarea unui fapt.....	78
3. Regimul juridic al acțiunii în constatare. Caracterul subsidiar față în față cu sinuoasa cale „prevăzută de lege” pentru realizarea dreptului.....	86
4. Regimul juridic al excepției caracterului subsidiar al acțiunii în constatare. Prevederile art. 204 alin. 2 punctul 4 C. proc. civ. – o „posibilă salvare” ?	93
CAPITOLUL VI. CAPACITATEA PROCESUALĂ DE FOLOSINȚĂ – OBSERVAȚII TEORETICE ȘI PRACTICE	97
1. Aspecte teoretice referitoare la capacitatea procesuală.....	97
2. Aspecte practice referitoare la capacitatea procesuală de exercițiu	100
2.1. Capacitatea procesuală de folosință a pârâtului într-un litigiu având ca obiect uzucapiunea	100
2.2. Capacitatea procesuală de folosință în cazul unei contestații la executare.....	104
3. Concluzii	112
CAPITOLUL VII. SOLUȚIONAREA DECLARAȚIEI DE ABȚINERE – PROBLEME PRACTICE	114
1. Declarație de abținere formulată de judecătorul desemnat să soluționeze o declarație de abținere anterioară – art. 50 alin. 2 și art. 52 alin. 1 C. proc. civ.....	114
2. Comentariu	115
CAPITOLUL VIII. POZIȚIA PROCESUALĂ A CHEMATULUI ÎN GARANȚIE.....	118
1. Noțiuni introductive	118
2. Termenul de formulare a cererii de chemare în garanție și sancțiunea nerespectării acestuia.....	120
3. Soluțiile ce pot fi pronunțate în etapa verificării admisibilității în principiu a cererii de chemare în garanție	124
4. Soluțiile pe fondul cererii de chemare în garanție	127
5. Comunicarea încheierii interlocutorii și a hotărârii prin care se soluționează fondul cauzei.....	128
5.1. Comunicarea încheierii interlocutorii	128
5.2. Comunicarea hotărârii prin care se soluționează fondul	129
6. Poziția persoanei chemate în garanție în căile de atac.....	130
7. Prescripția extinctivă a dreptului material la acțiune în cazul chemării în garanție.....	137
8. Situația cheltuielilor de judecată solicitate de chematul în garanție.....	139

CAPITOLUL IX. COMPETENȚA INSTANȚEI ÎN LITIGIILE PRIVIND CONTRACTELE DE ASIGURARE DE BUNURI – UNELE PARTICULARITĂȚI	143
1. Preliminarii.....	143
2. Aspecte practice referitoare la competența teritorială de soluționare a litigiilor din materia asigurărilor de bunuri	144
2.1. Premise.....	144
2.2. Declinarea competenței de soluționare a cauzei de la Judecătoria Timișoara la Judecătoria Sectorului 1 București.....	147
2.3. Stabilirea competenței teritoriale de soluționare de către Înalta Curte de Casație și Justiție în urma unui conflict negativ de competență	151
 CAPITOLUL X. DIN NOU PROBLEME DE COMPETENȚĂ: IMPLICAȚIILE DECIZIEI NR. 20/2021 A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE PRIVIND COMPETENȚA INSTANȚEI DE EXECUTARE ÎN RAPORT CU PREVEDERILE REGULAMENTULUI NR. 1215/2012	156
1. Problema de drept.....	156
1.1. Dispoziții legale incidente	156
2. O primă interpretare jurisprudențială.....	157
3. Opinia jurisprudențială contrară.....	160
4. Argumente pentru o interpretare unitară.....	165
 CAPITOLUL XI. DESPRE ADMISIBILITATE ÎN DREPTUL PROCESUAL CIVIL	171
 CAPITOLUL XII. DESPRE RĂTĂCIREA (PROCESUALĂ) A RECLAMANTULUI ÎN LABIRINTUL CĂUTĂRII LOCULUI CITĂRII PĂRĂTULUI PERSOANĂ FIZICĂ	179
1. Dreptul părților de a participa la judecată	179
2. Reguli privind determinarea locului citării.....	184
3. Domiciliul și reședința din perspectiva dreptului material.....	186
4. Câteva probleme procesuale privind locul citării persoanei fizice	188
5. Invocarea neregularităților privind procedura de citare	195
 CAPITOLUL XIII. ANULAREA CERERII DE CHEMARE ÎN JUDECATĂ – ASPECTE CONTROVERSATE	198
1. Jurisprudența analizată	198
2. Comentariu	200
 CAPITOLUL XIV. COMUNICAREA HOTĂRĂRII JUDECĂTOREȘTI PRIN POȘTĂ ELECTRONICĂ	202
1. Scurte precizări referitoare la hotărârea judecătorească	202
2. Aspecte generale privind comunicarea hotărârii judecătorești.....	203
3. Particularitățile comunicării hotărârii judecătorești prin e-mail	207

CAPITOLUL XV. PRESCRIȚIA EXTINCTIVĂ ȘI COMPENSAȚIA LEGALĂ	
INVOCATE DIRECT ÎN APEL.....	211
1. Jurisprudența analizată	211
2. Comentariu	217
CAPITOLUL XVI. EFECTELE HOTĂRÂRII JUDECĂTOREȘTI. DESFIINȚAREA ACTULUI INIȚIAL ȘI CONSECINȚELE ASUPRA ACTELOR SUBSECVENTE. DOUĂ IPOTEZE DIAMETRAL OPUSE.....	
1. Ipoteza desființării actelor subsecvente.....	220
1.1. Jurisprudența analizată	220
1.2. Comentariu	227
2. Ipoteza menținerii actelor subsecvente	230
2.1. Jurisprudența analizată	230
2.2. Comentariu	237
CAPITOLUL XVII. CHELTUIELI DE JUDECATĂ – PARTICULARITĂȚI ÎN CAZUL ADMITERII CĂII DE ATAC. DIVERGENȚĂ.....	
1. Jurisprudența analizată	238
1.1. Premisele ce au generat divergența	238
1.2. Opinia majoritară.....	240
1.3. Opinia separată	243
2. Comentariu	245
CAPITOLUL XVIII. ORDONANȚA PREȘEDINȚIALĂ ȘI APARENȚA ÎN DREPTUL PROCESUAL CIVIL	
1. Preliminarii.....	247
2. Aspecte practice referitoare la verificarea condiției aparenței dreptului în procedura ordonanței președințiale.....	250
3. Concluzii	254
CAPITOLUL XIX. CONTESTAȚIA PRIVIND TERGIVERSAREA PROCESULUI.....	
1. Premise.....	255
1.1. Noțiuni introductive	255
1.2. Decizia nr. 604/2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 524 alin. (3) din Codul de procedură civilă.....	255
1.3. Propunerea legislativă de modificare a contestației privind tergiversarea procesului	257
1.4. Legea nr. 199/2022 pentru modificarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă	260
2. Jurisprudență referitoare la contestația privind tergiversarea procesului după intrarea în vigoare a Legii nr. 199/2022	261
2.1. Contestație privind tergiversarea procesului pentru nemotivarea hotărârii în termen de 30 de zile de la pronunțare	261

2.2. Contestație privind tergiversarea procesului admisă pentru nemotivarea în termen a hotărârii judecătorești.....	263
2.3. Contestația privind tergiversarea procesului rămasă fără obiect.....	264
3. Concluzii	266

CAPITOLUL XX. INCONGRUENȚE PROCEDURALE RELEVATE DE JURISPRUDENȚĂ. ARE VOIE DREPTUL PROCESUAL SĂ FIE CONTRAINTUITIV? ... 267

1. Repararea prejudiciului cauzat prin săvârșirea unei infracțiuni. „Concursul” de competențe: Drept procesual civil vs. Drept procesual penal	267
2. Încetarea capacității procesuale de folosință a persoanei fizice vs. încetarea capacității procesuale de folosință a persoanei juridice. Aceeași instituție, consecințe procesuale diferite.....	271
3. Regimul juridic general al contestației la executare vs. Particularitățile aduse acestuia prin invocarea clauzelor abuzive în cadrul contestației la executare.....	276
4. Regimul juridic al excepției de nelegalitate – cât de mult contează specializarea instanței?	281
5. Concluzii	284

CAPITOLUL XXI. EXCEPȚIA LIPSEI CALITĂȚII PROCESUALE ACTIVE ȘI EXCEPȚIA PRESCRIPTIEI ÎN CADRUL EXECUTĂRII SILITE..... 285

1. Jurisprudența analizată	285
2. Comentariu	290
2.1. Calitatea procesuală activă de a solicita executarea silită.....	290
2.2. Prescripția dreptului de a obține executarea silită.....	292

CAPITOLUL XXII. POSIBILA NECONSTITUȚIONALITATE A ART. 713 ALIN. 2 C. PROC. CIV..... 295

1. Premise.....	295
2. Dispoziții relevante	298
3. (In)admisibilitatea contestației la executare potrivit art. 713 alin. 2 C. proc. civ.....	300
4. O interpretare posibil neconstituțională.....	309
5. Concluzii	312

CAPITOLUL XXIII. CLAUZELE ABUZIVE ȘI CONTESTAȚIA LA EXECUTARE ÎN VIZIUNEA CJUE

1. Clauzele abuzive – noțiuni generale.....	313
2. Specificul clauzelor abuzive în cadrul contestației la executare	317
2.1. Situația anterioară aplicării Legii nr. 310/2018	317
2.2. Schimbarea produsă prin Legea nr. 310/2018	321
2.3. Consecințele Ordonanței Curții de Justiție a Uniunii Europene (Camera a noua) din 6 noiembrie 2019 (Cauza C-75/19).....	323

2.4. Efectele Hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene (Marea Cameră) din 17 mai 2022 (Cauza C-275/19)	326
2.5. Modificările aduse Legii nr. 193/2000 prin OUG nr. 58/2022	329
3. Concluzii	331
CAPITOLUL XXIV. PROTECȚIA DREPTULUI DE PROPRIETATE ÎN PROCEDURA EXECUTĂRII SILITE – CÂTEVA PARTICULARITĂȚI	332
1. Noțiuni introductive	332
2. Perspectiva terțului proprietar	333
3. Perspectiva terțului coproprietar nedeбитor	339
4. Perspectiva creditorului urmăritor	341
5. Concluzii	347
CAPITOLUL XXV. AUTORITATEA DE LUCRU JUDECAT – PARTICULARITĂȚI ÎN EXECUTAREA SILITĂ.....	348
1. Despre autoritatea de lucru judecat.....	348
2. O problemă practică.....	353
3. Diferențe specifice în executarea silită	356
4. Posibile remedii.....	362
5. Concluzii	368

CĂTĂLIN LUNGĂNAȘU

DREPT
PROCESUAL CIVIL

PROVOCĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE

Universul Juridic
București
-2024-

Capitolul I

PRINCIPIUL DISPONIBILITĂȚII VS. ROLUL ACTIV AL JUDECĂTORULUI

Principiul disponibilității conturează un specific al procesului civil care poate părea în contradicție cu rolul activ pe care instanța trebuie să îl manifeste în vederea soluționării juste a cauzei. Aplicarea concomitentă a acestor două reguli definitorii pentru procedura civilă în raport și cu dreptul la apărare și la un proces echitabil generează anumite probleme practice pe care le semnalăm în prezenta secțiune¹ în condițiile în care instanța este ținută a respecta limitele judecății cu care a fost învestită, dar în același timp trebuie să soluționeze litigiul conform regulilor de drept aplicabile pentru a pronunța o hotărâre legală și temeinică.

1. Jurisprudența analizată

În cele ce urmează dorim să evidențiem unele probleme teoretice și practice care pot fi identificate cu ocazia aplicării principiului disponibilității părților în procesul civil în raport cu alte reguli fundamentale, cum ar fi rolul activ al judecătorului, dreptul la apărare ori dreptul la un proces echitabil. Analiza pornește de la o situație practică în care s-au conturat parțial aceste dificultăți de interpretare a normelor procesuale, urmând apoi a fi menționate repere doctrinare și posibile soluții la ceea ce pare a fi un conflict între principiul disponibilității și rolul activ al judecătorului în procesul civil, inclusiv prin raportare la direcțiile de interpretare impuse prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Cazul practic la care ne referim privește următoarea speță: prin cererea de chemare în judecată formulată, reclamanta S.C.L. a solicitat obligarea pârâtului S.V. la plata sumei de 2.000 lei, respectiv restituirea prețului achitat pârâtului de reclamantă. În fapt, din probele administrate în cauză, Judecătoria Timișoara a reținut că, potrivit facturii fiscale nr. X din 22.03.2019, pârâtul S.V., în calitate de expert judiciar, a stabilit suma de 2.000 lei cu titlu de preț pentru servicii reprezentând „intabulare garaj str. I. V. nr. X” ce urmează a fi prestate pentru cumpărătoria S.C.L. Conform chitanței nr. X din data de 22.03.2019, reclamanta a achitat pârâtului suma de 2.000 lei cu titlu de „onorariu intabulare garaj str. I. V. nr. X”. Conform Notificării înregistrate sub nr. X/10.09.2020 comunicată prin BEJ C.I. la data de 15.09.2020, reclamanta a solicitat pârâtului ca în termen de 10 zile de la comunicare, fie îi comunică dovada intabulării garajului, fie îi restituie suma achitată cu titlu de onorariu.

¹ Prezentul capitol are la bază studiul următor: C. Lungănașu, *Principle of availability vs. active role of the court. Brief practical considerations in Perspectives of Law and Public administration*, volume 12, 04.12.2023, AdJuris International Academic Publisher, Bucharest, Paris, Calgary, 2023, pp. 550-562.

Prima instanță a respins cererea de chemare în judecată¹, reținând incidența dispozițiilor art. 1270 alin. 1, precum și ale art. 1516 și art. 1550 alin. 1 C. civ.² Din materialul administrat în cauză a rezultat că între părți s-a încheiat un contract de prestări servicii, contract care este în vigoare și în prezent. Cu toate acestea, deoarece reclamanta nu a solicitat instanței de judecată să dispună, în primul rând, rezoluțiunea contractului și nu a făcut dovada rezoluțiunii contractului pe altă cale, dreptul prevăzut de art. 1554 alin. 1 teza finală C. civ.³ nu este născut la acest moment. Nu se poate accepta interpretarea conform căreia rezoluțiunea contractului este subsumată singurului capăt de cerere principală formulat deoarece este vorba de două instituții juridice distincte, iar art. 1550 alin. 1 C. civ. menționează că rezoluțiunea trebuie solicitată de partea interesată.

Împotriva acestei sentințe, în termen legal, uzând de dreptul conferit de legea procesuală civilă, a declanșat calea de atac a apelului reclamanta S.C.L. În susținerea căii de atac, apelanta a arătat că, din probatoriul administrat în dosarul cauzei, starea de fapt a fost confirmată, respectiv că după trecerea celor 6 luni cât a fost stabilit pentru executarea lucrării, pârâtul nu a mai răspuns apelurilor sale telefonice. Apelanta apreciază că este îndreptățită să solicite și să declare unilateral rezoluțiunea (desființarea contractului și restituirea onorariului) deoarece lucrarea nu a fost executată, pârâtul a evitat-o sistematic și până la depunerea întâmpinării nu i-a comunicat nimic legat de lucrare.

Prin decizia civilă⁴ pronunțată, Tribunalul Timiș a respins apelul formulat de apelanta S.C.L. în contradictoriu cu intimatul S.V. împotriva sentinței civile pronunțate de Judecătoria Timișoara ca nefondat și a luat act că intimatul nu a solicitat cheltuieli de judecată. În acest sens, tribunalul a reținut incidența aceluiași dispoziții legale de drept material evocate și de Judecătoria Timișoara, reiterând că nu se poate accepta interpretarea conform căreia rezoluțiunea contractului este subsumată singurului capăt de cerere principală formulat privind restituirea prețului plătit deoarece este vorba de două instituții juridice distincte, iar art. 1550 alin. 1 din C. civ. menționează că rezoluțiunea trebuie solicitată de partea interesată.

De altfel, tribunalul a apreciat că, în realitate, prima instanță ar fi trebuit să respingă cererea formulată de apelanta-reclamantă ca prematură având în vedere că dreptul

¹ Judecătoria Timișoara, Secția I civilă, sentința civilă nr. 1979/08.02.2022 (nepublicată).

² Art. 1270 alin. 1 C. civ. menționează: «Contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante».

Art. 1516 C. civ. stabilește următoarele: «(1) Creditorul are dreptul la îndeplinirea integrală, exactă și la timp a obligației.

(2) Atunci când, fără justificare, debitorul nu își execută obligația și se află în întârziere, creditorul poate, la alegerea sa și fără a pierde dreptul la daune-interese, dacă i se cuvin:

1. să ceară sau, după caz, să treacă la executarea silită a obligației;

2. să obțină, dacă obligația este contractuală, rezoluțiunea sau rezilierea contractului ori, după caz, reducerea propriei obligații corelative;

3. să folosească, atunci când este cazul, orice alt mijloc prevăzut de lege pentru realizarea dreptului său».

Art. 1550 alin. 1 C. civ. prevede că «Rezoluțiunea poate fi dispusă de instanță, la cerere, sau, după caz, poate fi declarată unilateral de către partea îndreptățită».

³ Art. 1554 alin. 1 C. civ.: «Contractul desființat prin rezoluțiune se consideră că nu a fost niciodată încheiat. Dacă prin lege nu se prevede altfel, fiecare parte este ținută, în acest caz, să restituie celeilalte părți prestațiile primite».

⁴ Tribunalul Timiș, Secția I civilă, Decizia civilă nr. 1705/13.12.2022 (nepublicată) redactată de C. Lungănașu.

pretins încă nu s-a născut din moment ce însăși cauza acestuia, desființarea actului juridic în mod retroactiv, nu s-a realizat, contractul încheiat între părți fiind pe mai departe valabil. Cu toate acestea, dispozițiile art. 481 C. proc. civ. împiedică o asemenea modificare a soluției date de prima instanță întrucât ar fi încălcat principiul *non reformatio in pejus*.

Tribunalul a reținut că repunerea părților în situația anterioară sub forma restituirii prestațiilor nu reprezintă și nici nu are cum să reprezinte o consecință a executării unui act juridic (mai exact, a unui contract), ci tocmai inexistența acestuia *ab initio* (când prestațiile au fost realizate, deși creditorul ce le-a primit nu avea atare drept și trebuie să le înapoieze), fie inexistența survenită sub forma desființării actului din diverse motive (rezoluțiune, nulitate, ineficacitate etc.). Din aceste rațiuni art. 1635 alin. 1 C. civ.¹ face trimitere la variate cazuri de inexistență a raportului obligațional ori la invalidarea retroactivă a acestuia întrucât restituirea prestațiilor se impune doar pentru că fundamentul lor juridic ori nu a existat niciodată (plata fiind făcută fără drept), ori a dispărut cu efect retroactiv (cum e cazul anulării actului juridic civil). Tocmai aceasta este esența restituirii oricărei prestații.

Pentru atare considerente, tribunalul nu a putut adera la argumentele apelantei întrucât ar conduce *ad absurdum* la o situație paradoxală și lipsită de temeii legal: prestațiile realizate cu ocazia executării unui contract ar trebui restituite, dar cu toate acestea același contract ar rămâne valabil, fiind în ființă. Evident că o asemenea construcție nu poate fi validată câtă vreme aplică în mod concomitent ipoteze ce se exclud reciproc: ori actul juridic civil rămâne valabil și produce consecințe pe mai departe, ori este desființat (*ex nunc* sau *ex tunc*, după caz) și devine de actualitate problema restituirii prestațiilor. Este cât se poate de limpede că restituirea prestațiilor este o măsură incompatibilă cu menținerea intactă a convenției părților căci, în atare ipoteză, se execută drepturile și obligațiile din raportul juridic născut prin contractul părților, nicidecum cele derivate din desființarea sau încetarea raportului respectiv.

Or, cum apelanta nici nu a făcut dovada desființării anterioare a contractului încheiat cu intimatul, dar nici nu a solicitat în prezenta cauză o asemenea măsură din partea instanței, în raport de prevederile art. 9 alin. 2 și art. 397 alin. 1 C. proc. civ., instanța este ținută și limitată de principiul disponibilității părților în condițiile în care acestea au înțeles să exercite acțiunea civilă. Astfel, se observă că reclamanta nu doar că nu a solicitat și anularea sau rezoluțiunea contractului din prezenta cauză (în baza cărora a efectuat plata a cărei restituire o solicită), dar apreciază că o atare cerere distinctă nici nu ar fi fost necesară, deși tocmai aceasta ar fi fost cauza pretențiilor formulate. Or, tribunalul a reținut că interpretarea susținută de apelantă nu are fundament logico-juridic și, în mod corespunzător, nu poate fi însușită de instanță.

Împotriva deciziei civile pronunțate de Tribunalul Timiș a formulat recurs reclamanta recurentă S.C.L. care a solicitat casarea în tot a hotărârii pronunțate, cu consecința rejudecării procesului în fond și admiterea cererii sale, cu cheltuieli de

¹ Art. 1635 C. civ. prevede că: «Restituirea prestațiilor are loc ori de câte ori cineva este ținut, în virtutea legii, să înapoieze bunurile primite fără drept ori din eroare sau în temeiul unui act juridic desființat ulterior cu efect retroactiv ori ale cărui obligații au devenit imposibil de executat din cauza unui eveniment de forță majoră, a unui caz fortuit ori a unui alt eveniment asimilat acestora».